

GESPREKSNOTITIE

RONDE TAFELGESPREK

Datum: 20 juni 2016
Auteur: drs. J.A. Waal

Bijlage: position paper het Juridisch Loket

GESPREKSNOTITIE HET JURIDISCH LOKET/RONDETAfelGESPREK VASTE COMMISSIE V&J

Op 31 mei 2016 heeft de Minister van Veiligheid en Justitie de kabinetsreactie op het rapport van de commissie Wolfsen gepresenteerd. In de kabinetsreactie worden maatregelen geschetst die nodig zijn om het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand toekomstbestendig te maken. Belangrijk uitgangspunt daarbij is de toegang tot het recht en een kwalitatief goede, laagdrempelige en zo eenvoudig mogelijke geschiloplossing waarbij de rechten van rechtzoekenden voorop staan.

De voorgestelde maatregelen vragen om betrokkenheid, commitment en inspanning van veel organisaties in en rondom het stelsel, waaronder het Juridisch Loket. Het Juridisch Loket geeft dan ook graag zijn reactie en richt zich hierbij vanuit de rol van eerstelijns rechtshulpverlener in het bijzonder op onderdeel 3 van de kabinetsreactie.

Als onafhankelijke en laagdrempelige voorziening heeft het Juridisch Loket de voorbije jaren meer dan 5.000.000 vragen van burgers beantwoord en heeft het dagelijks direct te maken met rechtzoekenden en diens problemen. Onze eerste en belangrijkste focus is steeds de rechtzoekende die een snelle, kwalitatief goede oplossing voor zijn probleem verdient en gebaat is bij kundig advies. Vanuit deze rol en ervaringen kan het Juridisch Loket slim helpen bij het tot stand brengen van de best werkende route naar een toekomstbestendig en toegankelijk stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand. Bij verdere uitwerking en afstemming van de maatregelen helpen we dan ook graag mee.

Het Juridisch Loket dankt uw Kamer voor de gelegenheid om bij dit rondetafelgesprek aanwezig te zijn en geeft u deze notitie graag als overweging mee. We beperken ons hierin tot de kernpunten. Onze volledige position paper treft u als bijlage aan.

EERSTE LIJN

Zoals in de zorg de huisarts en de specialist samen een gemeenschappelijk doel nastreven, zo werken in de rechtshulp het Juridisch Loket en de advocatuur en mediator samen. Gezamenlijk delen we onze verantwoordelijkheid in de bewaking van de toegang tot het recht voor iedereen en het verlenen van de benodigde (rechts-)hulp. In het beoogde stelsel blijft deze toegang tot het recht gewaarborgd. Het beginsel strekt zich verder uit dan toegang tot de advocaat of rechter. Het gaat om toegang tot de beste mogelijke *oplossing voor een (juridisch) probleem*. Het gaat om toegang tot alle vormen van (rechts-)kundige hulpverlening die past bij het probleem van de rechtzoekende. Een brede eerste lijn als vertrekpunt sluit aan bij deze visie.

Het Juridisch Loket onderkent dat in het huidige systeem kansen worden gemist doordat er onvoldoende relevante gegevens over de rechtzoekende worden gedeeld tussen rechtsbijstands-verleners en andere organisaties. Het beschikbaar zijn van alle relevante gegevens van de rechtzoekende direct bij de intake in de eerste lijn zal, mits de privacy voldoende is gewaarborgd, voordelen opleveren voor de rechtzoekende. Met deze verbeterde intake kan hem meer maatwerk worden geboden en kan hij sneller de juiste hulp krijgen. Het Juridisch Loket verleent in de plannen van het kabinet rechtsbijstand via het spreekuur en de eenvoudige behandeling. Het Juridisch Loket juicht dit vanuit klantperspectief toe. Het verlenen van deze eenvoudige behandeling door het Juridisch Loket maakt het mogelijk dat rechtzoekenden in een zo vroeg mogelijk stadium geholpen worden. Daarmee kan bovendien worden voorkomen dat het probleem (verder) escaleert. Deze preventiefunctie dient in onze optiek een belangrijke pijler te vormen van het vernieuwde stelsel. Het Juridisch Loket heeft bovendien ruimschoots de expertise in huis om binnen de eerste lijn meer voor de rechtzoekende te betekenen. Dit is gebleken uit de pilots van 2014 die het Juridisch Loket en de advocatuur samen met de Raad voor Rechtsbijstand en het ministerie van Veiligheid en Justitie hebben gedaan.

Evenals de Minister zien wij echter ook kansen om, waar dat nodig is, specialistische kennis van advocaten en mediators in te winnen. Zoals een huisarts tijdens een consult indien nodig kort telefonisch advies kan inwinnen van een specialist zodat hij vervolgens in staat is zijn consult met de patiënt zelf af te ronden, zo zijn ook samenwerkingsmodellen mogelijk waarbij de juristen van het Juridisch Loket specialistische kennis (en bijvoorbeeld proceservaring) in kunnen winnen bij een advocaat of mediator om vervolgens de klant zelf verder te kunnen helpen. Voor de rechtzoekende is dit prettig en effectief.

Het sluit aan bij de behoefte van de rechtzoekende die een snelle oplossing voor zijn probleem wil via zo weinig mogelijk verschillende hulpverleners. Het Juridisch Loket benadrukt dat de te leveren kwaliteit een verantwoordelijkheid is van alle betrokken instanties.

We hebben de andere (rechts-)bijstandsverleners, waaronder de advocatuur, nodig om ons gezamenlijke doel te behalen: het kwaliteitsniveau van hulp ten behoeve van de rechtzoekende te verbeteren en optimaal in te zetten.

TOEGANKELIJKHEID

Het Juridisch Loket vindt het van essentieel belang de toegankelijkheid van de eerste lijn te benadrukken. Als het Juridisch Loket zijn rol binnen de vernieuwde brede eerste lijn optimaal wil invullen, brengt dit verantwoordelijkheden met zich mee op het gebied van kwaliteit en samenwerking maar ook van bereikbaarheid en toegankelijkheid. Indien er gekozen wordt voor een stelsel met een brede eerste lijn als vertrekpunt, is belangrijk dat de eerste lijn ook goed en laagdrempelig bereikbaar is voor de rechtzoekende burgers. Over de bereikbaarheid en toegankelijkheid van de eerste lijn wordt naar onze mening te weinig aandacht besteed in de door de Minister genoemde maatregelen. Het Juridisch Loket ziet zelf kansen om gebruik te maken van innovatieve contactmogelijkheden, denk aan het mogelijk maken van bijvoorbeeld videosprekuren. Ook het vergroten van de landelijke fysieke toegankelijkheid via het verzorgen van (binnenloop)sprekuren op gezette tijden bij bijvoorbeeld gemeenten, kan relatief snel, goedkoop en flexibel plaatsvinden.

Het Juridisch Loket benadrukt dat een website voor veel rechtzoekenden niet voldoende is om tot een oplossing te komen. Dit dienen we serieus te nemen. Zoals blijkt uit onder meer eigen klantonderzoek, bestaat er een grote groep rechtzoekenden die digitaal niet vaardig is en die niet in staat is louter via een website tot een oplossing voor zijn probleem te komen. Deze groep rechtzoekenden heeft ofwel ondersteuning nodig bij het doorlopen van de website of heeft persoonlijk contact nodig. In deze behoeften zal de eerste lijn moeten voorzien. Juist voor deze belangrijke en kwetsbare groep van rechtzoekenden moet de toegang tot het verkrijgen van een oplossing gegarandeerd zijn. Het betekent dat de mogelijkheid tot fysieke binnenloop voor rechtzoekenden mogelijk moet blijven. Het impliceert ook dat de rechtzoekende op meer plekken in het land dan nu het geval is, met een probleem bij het Juridisch Loket terecht moet kunnen.

MULTIPROBLEMATIEK

Het Juridisch Loket onderkent het knelpunt dat er een goede coördinatie ontbreekt van en binnen de eerste lijn, in relatie tot de tweede lijn en dat er gebrekkige zo niet afwezige informatie-uitwisseling is tussen de diverse partijen en instanties. Dit zorgt ervoor dat er onvoldoende adequaat kan worden omgegaan met name bij zaken waarin samenhangende sociale en soms ook langslappende problemen naar voren komen, de zogenaamde multiproblematiekzaken.

Het door betrokken partijen en instanties kunnen raadplegen van een informatiesysteem of applicatie waarin meer informatie wordt gegeven over bijvoorbeeld eerder verstrekte toevoegingen en eerder ingezette hulptrajecten, zal eraan bijdragen dat de rechtzoekende in een zo vroeg mogelijk stadium de juiste hulp kan krijgen. Zo wordt (verdere) escalatie voorkomen. Dit zal naar verwachting leiden tot minder veelgebruik binnen het stelsel, aangezien het probleem van de rechtzoekende bij de kern wordt aangepakt.

ORIËNTATIETOETS

Het Juridisch Loket onderschrijft de visie om het stelsel completer te maken door vooraf meer te focussen op alternatieven. We vragen ons echter af of de vernieuwde versterkte en brede eerste lijn, zoals voorgesteld, daarvoor niet al voldoende mogelijkheden biedt. Immers de focus in de vernieuwde eerste lijn komt veel meer dan nu te liggen op het helpen bij het vinden van de meest passende oplossing en het maximaal uitnutten van alternatieven. Hoe aantrekkelijk dit 'robuuster' maken van het stelsel middels het invoeren van een oriëntatietoets ook lijkt, zo gecompliceerd zal de uitwerking ervan zijn en brengt de maatregel het risico van (onnodige) bureaucratie met zich mee.

Het Juridisch Loket stelt zich op het standpunt dat het middel van de oriëntatietoets (en het mogelijk hierop volgende oriëntatiegesprek) zo beperkt mogelijk dient te worden ingezet, maar realiseert zich dat hier een verregaand commitment voor nodig is van alle partijen binnen het stelsel van gefinancierde rechtsbijstand.

ORIËNTATIEGESPREK ECHTSCHIEDING

Met het invoeren van een verplicht oriëntatiegesprek bij echtscheidingen in de eerste lijn wordt beoogd dat echtscheidingen zoveel mogelijk op een minnelijke manier worden opgelost. Het Juridisch Loket denkt dat een dergelijk oriëntatiegesprek bij kan dragen aan de-escalatie (bijvoorbeeld om er samen zo goed mogelijk uit te komen) door rechtzoekenden al in de eerste lijn goed te informeren. Ook op dit punt dragen we graag bij aan de verdere uitwerking die nodig is voor dit onderwerp.

Hierbij brengen we graag onze ruime ervaring op het gebied van 'pre-mediation' in en werken we graag samen met gespecialiseerde advocaat/ mediators op dit gebied.

INKOMENS- EN VERMOGENSTOETS

In zijn brief geeft de Minister aan dat het kabinet maatregelen neemt om de inkomens- en vermogenspositie van de rechtzoekende op een eerlijke wijze te bepalen. Het Juridisch Loket wenst op dit onderwerp zijn zorgen uit te spreken over de groep rechtzoekende burgers die dreigt te worden uitgesloten en daardoor tussen wal en schip geraakt. Dit dient te allen tijde te worden voorkomen.

REGIEROL RAAD VOOR RECHTSBIJSTAND/SAMENVOEGING JURIDISCH LOKET

In een breed stelsel waarin verschillende instanties betrokken zijn, elk met hun eigen expertise maar met één gemeenschappelijk doel, namelijk de rechtzoekende snel, efficiënt en goed helpen bij het vinden van een oplossing van zijn probleem, is het essentieel dat er één organisatie is die het totaalbeeld heeft en die zorgt voor een optimale afstemming tussen alle betrokken partijen. Het Juridisch Loket is het hiermee eens. Nader uitgewerkt zal moeten worden wat deze regierol precies inhoudt en op welke wijze deze afstemming kan worden bereikt.

Vanuit het perspectief van de rechtzoekende is het echter essentieel dat zowel de eerste als de tweede lijn onafhankelijk kunnen opereren. De rechtzoekende moet erop kunnen vertrouwen dat deze het best mogelijke advies krijgt of adequate hulp ontvangt, zelfs in die zaken waarin hij de overheid als wederpartij tegenover zich ziet. Met de regierol van de Raad voor Rechtsbijstand zoals beschreven in de brief van de Minister, dient de onafhankelijkheid van zowel de eerste als de tweede lijn voldoende gewaarborgd te zijn. Helaas constateert het Juridisch Loket onvoldoende van deze benodigde waarborgen in de kabinetsreactie en dient er bovendien nog veel te worden uitgewerkt.

TIJDSPAD VOORGENOMEN MAATREGELLEN

Het door de Minister voorgestelde tijdspad om tot implementatie van alle voorgenomen maatregelen te komen mag als zeer ambitieus worden omschreven, hetgeen door het Juridisch Loket wordt begrepen. De kwalitatieve impuls aan het stelsel die met de maatregelen wordt beoogd, verdient het om voortvarend te worden opgepakt. Tegelijkertijd vraagt een goede implementatie van alle maatregelen om een zorgvuldige en gedegen voorbereiding van alle betrokken partijen en is op vele punten commitment, afstemming en verdere uitwerking benodigd evenals voldoende facilitering en financiering. Voorkomen dient te worden dat een té ambitieuze tijdsplanning een integrale implementatie van alle maatregelen onmogelijk maakt en daarmee potentieel afbreuk doet aan de kwaliteit van het nieuw te vormen stelsel van gefinancierde rechtsbijstand. Het Juridisch Loket ziet risico's in het huidig geformuleerde tijdspad, juist omdat er nog zoveel dient te worden uitgewerkt, en vraagt hiervoor nadrukkelijke aandacht.